

Michal Koleszar: Tendenční beletrie z období Protektorátu Čechy a Morava
(posudek diplomové práce)

Práce o české literatuře doby okupace zdůrazňovaly zatím především její národně obrannou tendenci. Ty projevy v české beletrii nebo literární publicistice období 1939–1945, které byly konformní s ideologií okupační moci, zůstávaly dosud na okraji zájmu badatelů – s dílčí výjimkou prací antisemitských (Janáček, Brabec, Suk). Proč tomu tak bylo a dosud je, není těžké pochopit: zaprvé, „aktivistické“ beletrie bylo obecně málo, zadruhé, jednalo se o práce umělecky nevýznamných autorů, uplatňující se ve vrstvách populární až inzitní literární produkce. Přesto však existují důvody, proč této beletrii věnovat pozornost. Jeden z nich je literárněhistorický: Bezprostředně po roce 1945 evidujeme totiž v oblasti umělecky neambiciózní české beletrie transformaci dobrodružného, milostného nebo utopického románu v jakýsi lidový román pracovní, představující předstupeň pounorových románů budovatelských. Co když však proměny lidové četby po květnu 1945 plynule navazovaly na transformace, započaté již v období okupce? Co když „tezový román ze současnosti“ a „malý budovatelský román“, jak jsem poválečné transformace populárních žánrů nazval v Dějinách české literatury 1945–1989, kontinuálně vyrůstaly z tendenční beletrie nacistického ideového zaměření?

Až k odpovědi na tuto otázku se předložená diplomová práce Michala Koleszara nedobírá. Vytváří však pro ni heuristické předpoklady, když vedle antisemitské beletrie, popsané v obrysu již dříve, definuje další dva segmenty „aktivistické“ literatury druhého, poheydrichovského období okupace českých zemí: pracovní román a geopolitický román o „nové Evropě“.

Dvě kapitoly věnované bibliografickému podchycení a základnímu nastínění poetiky a ideologické struktury obou posledně uvedených typů pronacistické beletrie představují jádro předložené diplomové práce, zde je soustředěn její přínos k dosavadnímu bádání. Kapitola třetí, věnovaná románu antisemitskému, má vzhledem k existující literatuře předmětu spíše funkci rekapitulační. Kromě tří kapitol věnovaných beletrii je dále na práci Michala Koleszara třeba vyzdvihnout ještě kapitolky či pasáže věnované literární publicistice v Árijském boji a programnímu úsilí o teorii „nové literatury“ v „Moravcově“ Osvětě, přičemž zejména v případě prvního listu odvedl autor práci průkopnickou (k Osvětě existuje studie Pavla Suka).

Jako vedoucí oceňuji široký materiál, který kolega Koleszar prostudoval. Je škoda, že heuristická fáze nebyla ještě více zužitkována ve výsledné práci, nesoucí známky stylizačního a koncepčního chvatu. Propagandistický charakter příslušné beletrie by patrně neměl být jen konstatován, ale zároveň problematizován. Antisemitské seriály z Árijského boje si zasloužily popis, nejen zmínku – v korpusu dosud známé antisemitské beletrie představují, pokud mne paměť neklame, autorův heuristický objev. Soutěže a ediční podniky, vypisované na podporu nové literatury pronacistického zaměření, by si

zasloužily nejen registraci, ale i analýzu (Mazáčův sborník – k němu existují poválečné nakladatelovy sebeobrány, uložené ve fondu L. Mazáč v Kabinetu knižní kultury Knihovny Národního muzea). Rovněž závěry o typologické totožnosti mezi nacistickým a sočrealistickým „budovatelským“ (pracovním) románem by si zasloužily lepší analytickou přípravu – a snad i pokus položit si opačnou otázku: zda nebyly Parta 333 (Jiřík) nebo Veliká přehrada (K. M. Walló) ve srovnání se sočrealistickými eposy období 1949–1955 také v něčem jiné.

Přestože by se dala studie předložená Michalem Koleszarem takto rozvíjet, prohlubovat a doplňovat, splňuje podle mne nároky kladené na práci diplomovou. Doporučuji ji k obhajobě.

Ing. Pavel Janáček, Ph.D.

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.